

ВІДГУК
офіційного опонента
на дисертацію Іванець Наталії Володимирівни
«Формування мультикультурної компетентності учнів в освітньому
середовищі початкової школи»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
за спеціальністю 13.00.07 –теорія і методика виховання

Актуальність дослідження. В епоху глобалізації проблема співіснування різних культур набула особливого значення, оскільки об'єктивні процеси, що зумовлені відкритістю кордонів і рухливістю трудових ресурсів, вимагають вироблення нових ефективних правил поведінки суб'єктів соціальної взаємодії. Тому вивчення проблем мультикультурного співіснування, дослідження його історичної й соціальної природи, прогнозування перспектив і ризиків мультикультурної стратегії суспільного розвитку набуває все більшої актуальності.

Наукове осягнення проблематики формування мультикультурної компетентності набуває значимості, передусім, у частині вивчення процесів активізації міжкультурних інтеграційних процесів у рамках світового співтовариства, передусім, Європейського Союзу та їх впливу на управлінську діяльність, особливості прийняття управлінських рішень. Значний дослідницький потенціал пов'язується також з осмисленням феномену взаємодії культур в умовах поліетнічного суспільства, яким є, як відомо, Україна, механізмів їхнього взаємовпливу, ролі та місця окремих культур у загальнонаціональному етнокультурному просторі.

Активні інтеграційні процеси в сучасному освітньому просторі, інтенсивні міжкультурні взаємозв'язки і комунікаційні контакти представників різних етносів, рас, віросповідань і соціальних груп спонукають учених, педагогічних працівників, менеджерів освіти в Україні та, зрештою, і в більшості цивілізованих держав світу до пошуку ефективних засобів збереження культурних цінностей, створених їх носіями впродовж багатьох століть та примноження в нових соціокультурних умовах.

Проблема мультикультурної освіти й виховання у сучасному світі в останнє десятиліття знаходить усе більшу актуальність у зв'язку з посиленням міграційних потоків вимушених переселенців, біженців, трудових мігрантів.

У цьому контексті дисертаційне дослідження, виконане Іванець Наталією Володимирівною, є надзвичайно актуальним і своєчасним.

Значущість дослідження Н.В. Іванець підтверджується і тим, що воно є складовою теми кафедри початкової освіти Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського: «Підготовка майбутніх фахівців початкової освіти до роботи в умовах Нової української школи» (номер державної реєстрації 0116U006075).

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що:

- *уперше* розроблено, теоретично обґрунтовано та впроваджено організаційно-педагогічні умови формування мультикультурної компетентності учнів в освітньому середовищі початкової школи (організація педагогом міжкультурної комунікації суб'єктів освітнього процесу; інтеграція мультикультурного змісту освітнього середовища початкової школи; реалізація освітнього процесу на засадах педагогіки партнерства); визначено критерії із відповідними показниками: когнітивний (знання про культуру і традиції свого народу; наявність інтересу до пізнання іншої культури; знання досягнень культури, властивих певному народу); мотиваційно-ціннісний (шанобливе ставлення до культурної спадщини рідного народу і його традицій; повага до культурних і життєвих цінностей інших людей; готовність до сприйняття духовних цінностей представників різних культур); комунікативно-діяльнісний (відкритість до діалогу; застосування норм міжкультурного етикету; толерантне ставлення до культурної своєрідності співрозмовника) та схарактеризовано рівні сформованості мультикультурної компетентності учнів в освітньому середовищі початкової школи (оптимальний, середній, мінімальний).

- *уточнено* зміст понять: «мультикультурна компетентність учнів початкової школи», «формування мультикультурної компетентності учнів», «освітнє середовище початкової школи»;

- *подальшого розвитку* набули зміст, форми і методи формування мультикультурної компетентності учнів в освітньому середовищі початкової школи.

Повнота викладення основних наукових результатів в опублікованих працях. Вивчення дисертаційної роботи та опублікованих наукових праць Іванець Наталії Володимирівни дає змогу зробити висновок, що публікації автора досить повно відображають основний зміст і положення дисертації, наукову новизну виконаного дослідження, рівень апробації наукових результатів. Зміст автореферату відповідає змісту дисертації. Основні положення дисертації висвітлено у 26 одноосібних публікаціях, з яких 8 – у вітчизняних наукових фахових виданнях, 2 – у зарубіжних наукових виданнях, 3 – в інших виданнях, 12 наукових публікацій, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації, та 1 методичний посібник.

Ступінь обґрунтованості використаних методів, отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність і наукова новизна. Аналіз дисертації Іванець Наталії Володимирівни свідчить, що авторка з належною повнотою розглянула досліджувану проблему, розробила науковий апарат дослідження, сформулювала концептуальні ідеї, які було послідовно реалізовано в дисертації під час розв'язання поставлених завдань. Ступінь обґрунтованості використаних методів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, підтверджується ґрунтовним оглядом науково-педагогічних праць вітчизняних і зарубіжних дослідників з теми дисертації. Достовірність результатів дослідження забезпечується теоретичним обґрунтуванням вихідних положень, застосуванням методів, адекватних меті й завданням дослідження, репрезентативністю вибірки у педагогічному експерименті, кількісним та якісним аналізом емпіричних результатів, застосуванням методів математичної статистики. У процесі дослідження здобувачем було розв'язано всі поставлені завдання. Вірогідність результатів дослідження, їх наукова новизна, теоретичне та практичне значення досить переконливо аргументовані й не викликають сумнівів.

Практичне значення дослідження полягає в розробці та впровадженні в освітній процес методики реалізації організаційно-педагогічних умов формування мультикультурної компетентності учнів в освітньому середовищі початкової школи, діагностичного інструментарію для визначення рівнів сформованості мультикультурної компетентності учнів. Розроблений методичний посібник «Формування мультикультурної компетентності в учнів початкової школи» може стати у пригоді класним керівникам, педагогам-організаторам, керівникам гуртків, заступникам директорів шкіл із навчально-виховної роботи, вчителям-предметникам. Матеріали та висновки дослідження можуть бути використані для забезпечення професійної підготовки майбутніх учителів у закладах вищої освіти.

Значущість результатів дослідження для науки та практики, рекомендації щодо їх використання. Дисертаційна робота Н. В. Іванець містить нові, раніше не захищені наукові положення, а обґрунтовані результати у сукупності розв'язують актуальне наукове завдання. Практичну цінність становить запропонована автором експериментальна методика формування мультикультурної компетентності учнів в освітньому середовищі початкової школи.

Основні положення і результати дослідження упроваджено в освітній процес Миколаївських загальноосвітніх шкіл: № 1 імені Олега Ольжича №50 імені Г. Л. Дівіної, №3, Висунської загальноосвітньої школи I-III ступенів Березнегуватського району Миколаївської області, загальноосвітньої школи I-III ступенів №4 м. Черкаси, навчально-виховного комплексу № 9 м. Хмельницького, закладу загальної середньої освіти № 3 м. Гітвань Тиврівського району Вінницької області.

Рівень апробації результатів дослідження підтверджується також участю дисертантки у науково-практичних конференціях різного рівня.

Оцінка змісту дисертації та її завершеність. Дисертація складається з анотацій українською та англійською мовами, вступу, трьох розділів, висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел (306 найменувань, з них 18 – іноземною мовою), додатків. Загальний обсяг роботи – 270 сторінок, основний зміст складає 174 сторінки. У тексті вміщено 18 таблиць, 10 рисунків, 10 додатків (на 35 сторінках).

У вступі обґрунтовано актуальність теми дисертаційної роботи, визначено мету, об'єкт, предмет, завдання дослідження та гіпотезу, його теоретико-методологічну основу, розкрито наукову новизну, теоретичне і практичне значення роботи, представлено відомості про організацію і проведення дослідження та апробацію його результатів.

У першому розділі – «Теоретичні основи формування мультикультурної компетентності учнів в освітньому середовищі початкової школи» – на підставі аналізу інформаційних джерел конкретизовано основні поняття дослідження, схарактеризовано феномен мультикультурності як соціально-педагогічної категорії та визначено особливості формування цієї компетентності у здобувачів початкової освіти в умовах освітнього середовища початкової школи; уточнено сутність ключових понять.

У другому розділі – «Діагностика сформованості мультикультурної компетентності учнів початкової школи» – визначено критерії, показники та рівні сформованості мультикультурної компетентності учнів початкової школи; представлено методику, перебіг констатувального етапу дослідження, проаналізовано результати констатувального експерименту та визначено вихідний рівень сформованості мультикультурної компетентності учнів в освітньому середовищі початкової школи.

Основними критеріями в структурі мультикультурної компетентності визначено: когнітивний, мотиваційно-ціннісний, комунікативно-діялісний. Визначення критеріїв і показників сформованості мультикультурної компетентності уможливило окреслення рівнів сформованості

мультикультурної компетентності учнів в освітньому середовищі початкової школи: оптимальний, середній, мінімальний.

Третій розділ презентує ефективність методики реалізації організаційно-педагогічних умов і впровадження структурної моделі формування мультикультурної компетентності учнів в освітньому середовищі початкової школи, наводить результати дослідно-експериментальної роботи.

У загальних висновках сформульовано основні наукові результати щодо розв'язання завдань дослідження та перспективи подальших наукових розвідок. Дисертаційна робота Іванець Наталії Володимирівни за своїм змістом та формою є завершеним, самостійним дисертаційним дослідженням.

Дискусійні положення, побажання та зауваження щодо змісту дисертації. Позитивно оцінюючи дисертаційну роботу Н. В. Іванець та визнаючи вагомість отриманих результатів, вважаємо за необхідне відмітити певні дискусійні положення та висловити ряд зауважень і побажань.

1. У вступі до дисертації доцільно було здійснити посилання на відповідні праці біля вказаних прізвищ філософів, психологів, педагогів - це підсилило б доказовість висловлених думок у роботі. Тим паче, що у списку використаних джерел праці практично усіх зазначених учених перелічені.

2. Вважаємо, що запропонований автором аналіз базових дефініцій дослідження не доведений ним до логічного завершення. Так, Наталія Володимирівна п. 1.1. досить вдало розкрила значення поняття «мультикультурність», вибудувала семантичний ряд термінів понятійного апарату, однак такі важливі для дослідження конструкти як «мультикультурна освіта» і «мультикультурне виховання» здобувачем схарактеризований лише описово. Вважаємо, що трактування вказаних понять дослідження в даному підпункті надало б роботі більшої логічності і системності.

3. У другому розділі дисертантка представила результати констатувального етапу дослідження, в яких основна увага приділяється з'ясуванню актуального стану сформованості мультикультурної компетентності учнів початкової школи, які навчаються у третіх класах. Далі по тексту більше не згадуються клас і вік здобувачів освіти. Чим пояснюється підхід до вибору вікової категорії учнів?

4. Бажано було б більш ґрунтовно розкрити зміст методики формування мультикультурної компетентності у підрозділі 2.2 при аналізі етапів підготовки.

5. У розділі 3, зокрема на рисунку 3.1 у структурній моделі формування мультикультурної компетентності учнів в освітньому

середовищі початкової школи (с. 169) зміст формування мультикультурної компетентності представлений автором швидше як цілі, напрями, вектори, які його визначають (врахування соціокультурного контексту, наповнення мультикультурним компонентом освітніх програм, використання позитивного досвіду міжкультурної взаємодії), а не власне зміст як сукупність елементів, зв'язків, що становлять даний предмет чи явище.

Висловлені зауваження і побажання не є принциповими і зцілому не впливають на позитивну оцінку дисертації Іванець Наталії Володимирівни «Формування мультикультурної компетентності учнів в освітньому середовищі початкової школи».

Загальний висновок. Дисертаційна робота Іванець Наталії Володимирівни «Формування мультикультурної компетентності учнів в освітньому середовищі початкової школи» є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, що має вагоме теоретичне й прикладне значення для розвитку педагогічної науки, заслуговує позитивної оцінки, відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (зі змінами, внесеними згідно з постановами КМ за № 656 від 19.08.2015 р. та за № 1159 від 30.12.2015 р.), а її автор – Іванець Наталія Володимирівна – заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.07 – теорія і методика виховання.

Офіційний опонент:
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри початкової освіти
Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького

Т. С. Зорочкіна

Підпис Т. С. Зорочкіної завіряю.

Учений секретар
університету

Н.О. Андрусак